

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**

2012-2020: OTTE
ÅR UDEN REELLE
FORBEDRINGER I
LEVEVILKÅR FOR
MENNESKER MED
HANDICAP

DECEMBER 2021

2012-2020: OTTE ÅR UDEN REELLE
FORBEDRINGER I LEVEVILKÅR FOR
MENNESKER MED HANDICAP
DECEMBER 2021

Forfattere: Tinne Steffensen og Mette Frandsen

Redaktion: Nanna Margrethe Krusaa

Ansvarlig: Ligebehandlingschef Nikolaj Nielsen

Layout: Michael Länger

Forside billede: colourbox.dk

e-ISBN: 978-87-7570-047-9

© 2021 Institut for Menneskerettigheder

Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K

1403 København K

Telefon 32 69 88 88

www.humanrights.dk

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger fx store typer, korte linje, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

Læs mere om tilgængelighed på: www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

1	INDLEDNING	4
2	BAGGRUND FOR HANDICAPBAROMETERET	5
3	MENNESKER MED HANDICAP ER LANGT OFTERE UDSAT FOR VOLD	7
4	DISKRIMINATION OG HANDICAP	10
5	TVANG I PSYKIATRIEN	13
6	LANGT FLERE UNGE MED HANDICAP FÅR IKKE EN UDDANNELSE	15
7	KONKLUSION	18

1 INDLEDNING

Gennem de seneste otte år er levevilkår for mennesker med handicap blevet fulgt via Institut for Menneskerettigheders handicapbarometer (www.handicapbarometer.dk). Barometeret måler udviklingen fra 2012 til 2020 og dækker 10 indikatorer, for eksempel sundhed, lighed og diskrimination, vold, uddannelse og beskæftigelse.

Samtlige 10 indikatorer viser, at mennesker med handicap er dårligere stillet end mennesker uden handicap. Fire af indikatorerne viser ingen udvikling, tre viser tilbagegang, og én viser fremgang for levevilkårene for mennesker med handicap. Der er fremgang i beskæftigelsen, som i den otteårige periode generelt er øget for hele befolkningen.

I dette notat stiller vi skarpt på fire områder: vold, diskrimination, tvang i psykiatrien og uddannelse. Det er områder, hvor udviklingen enten står stille eller er i tilbagegang, og områder, som er helt afgørende for virkeliggørelsen af rettigheder i handicapkonventionen.

Mennesker med handicap har langt højere risiko for at blive udsat for vold eller diskrimination end mennesker uden handicap. Stadig flere mennesker bliver udsat for tvang i psykiatrien – trods mål om nedbringelse af tvang – og modsat tendensen blandt de øvrige unge, er der ikke sket en stigning i andelen af unge med handicap, der får en erhvervkompetencegivende uddannelse.

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER ANBEFALER

- At regeringen tager initiativ til at udvikle en national handicappolitik med en tværgående handlingsplan for handicapområdet baseret på statistisk viden om vilkårene for både børn og voksne med handicap og med målbare målsætninger.

2 BAGGRUND FOR HANDICAPBAROMETERET

Handicapbarometeret er en hjemmeside (www.handicapbarometer.dk), der via 10 udvalgte indikatorer gør det muligt at sammenligne levevilkår for mennesker med og uden handicap over tid.

Handicapbarometeret blev udviklet i 2016 i tæt samarbejde med udvalgte handicaporganisationer og en følgegruppe af forskere og andre eksperter. Handicapbarometeret baserer sig blandt andet på en større levevilkårsundersøgelse fra VIVE (Survey on Health Impairment and Living Conditions in Denmark [SHILD]),¹ hvor man har indsamlet data i 2012, 2016 og 2020. Ved hver indsamling har cirka 18.000 16-64-årige besvaret undersøgelsens spørgeskema.

Formålet med barometeret er at måle udviklingen for gennemførelsen af FN's Handicapkonvention i Danmark, ligesom barometeret skal være med til at skabe forandring og lede til handling. At indsamle og formidle data om mennesker med handicap og deres levevilkår er af afgørende betydning for at kunne forbedre levevilkårene for denne gruppe. Handicapkonventionen forpligter da også deltagerstaterne til "at indsamle passende oplysninger, herunder statistiske og forskningsmæssige data, så de kan formulere og gennemføre politikker, som udmønter [konventionen] i praksis" (handicapkonventionen, artikel 31).

STILSTAND OG TILBAGEGANG I LEVEVILKÅRENE

Tallene fra handicapbarometeret (2020) viser, at på alle 10 indikatorer gælder det, at mennesker med handicap har ringere levevilkår end mennesker uden handicap. Efter tilføjelsen af tal fra 2020 er det nu muligt for otte af de 10 indikatorer at se på udviklingen fra 2012 til 2020.

For syv ud af de otte indikatorer, hvor udviklingen kan måles, er der tale om enten stilstand eller tilbagegang. For indikatorerne vold, indflydelse på eget liv, social tryghed og uddannelse står udviklingen stille. For indikatorerne diskrimination, tilgængelighed og mobilitet samt tvang i psykiatrien er der sket en forværring af levevilkårene for mennesker med handicap. Kun for beskæftigelsesindikatoren går det fremad for mennesker med handicap, der ligesom mennesker uden handicap har oplevet en øget beskæftigelse siden 2012.

HVEM ER GRUPPEN AF MENNESKER MED HANDICAP?

For at kunne indsamle statistik og monitorere rettighederne for mennesker med handicap er det nødvendigt at afgrænse, hvad der menes med at have et handicap. Handicapkonventionen beskriver mennesker med handicap som personer, der har "en

langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre” (artikel 1 i FN’s Handicapkonvention).

I handicapbarometeret er gruppen af mennesker med handicap, medmindre andet er noteret, baseret på selvrapporeret handicap. Gruppen er afgrænset til de respondenter, der i SHILD-undersøgelsen har svaret ja til at have et mindre eller større fysisk handicap, et helbredsproblem eller en psykisk lidelse.²

Cirka 30% af de adspurgte danskere i alderen 16-64 år svarer, at de har et mindre eller større psykisk og/eller fysisk handicap. Det har været nogenlunde konstant i perioden 2012-2020. Det fordeler sig som vist i tabel 1 nedenfor.

TABEL 1: ANDEL, DER RAPPORTERER, AT DE HAR HENHOLDSVIS ET FYSISK HANDICAP, ET LÆNGEREVARENDE HELBREDSPROBLEM ELLER EN PSYKISK LIDELSE, OG HVORVIDT DE VURDERER, AT DET ER MINDRE ELLER STØRRE

Type af handicap	2012	2016	2020
Intet handicap	70%	69%	69%
Mindre fysisk handicap	16%	17%	16%
Større fysisk handicap	9%	10%	9%
Mindre psykisk handicap	6%	6%	7%
Større psykisk handicap	3%	3%	3%

Note: Baseret på data fra SHILD (VIVE 2020, tabel 3.1). Afrundede tal.

Blandt de mennesker, der rapporterer et fysisk handicap, er der oftest tale om lidelser i arme, ben eller ryg (for eksempel gigt), fremadskridende sygdomme (for eksempel kræft eller sklerose), åndedrætsproblemer eller problemer med hjerte, blodtryk eller kredsløb.³ Blandt de mennesker, der rapporterer en psykisk lidelse, er der oftest tale om stress, fobier, angst, OCD, PTSD eller depression, mani og bipolar lidelse.⁴

I de følgende fire afsnit vil vi gøre status over emnerne vold, tvang i psykiatrien, diskrimination og uddannelse og dykke ned i, hvordan mennesker med de forskellige typer og grader af handicap er stillet i forhold til den øvrige befolkning.

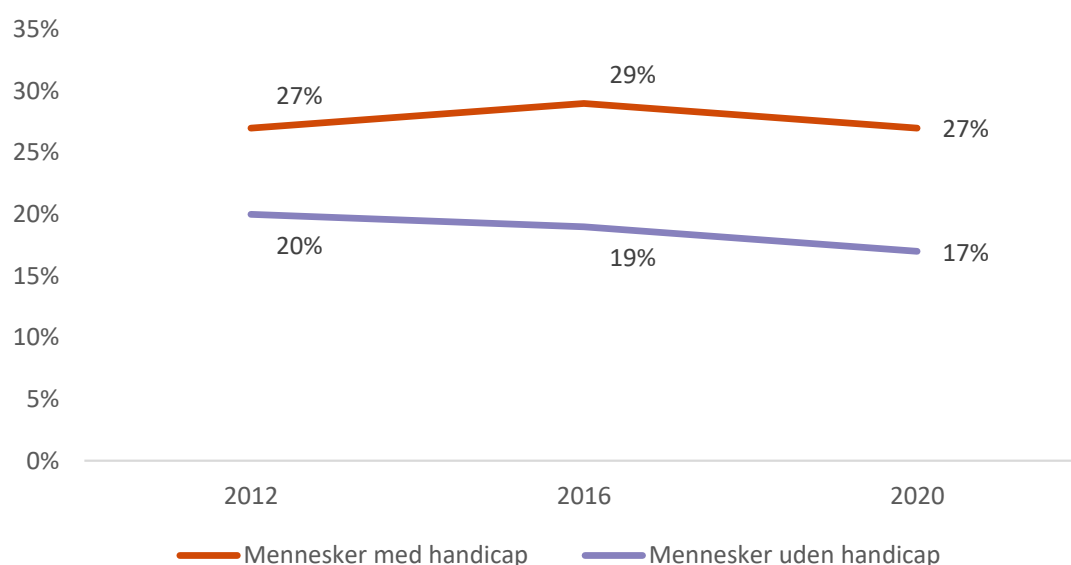
3 MENNESKER MED HANDICAP ER LANGT OFTERE UDSAT FOR VOLD

Alle har ret til et liv uden vold, og staten er forpligtet til at forebygge og bekæmpe udnyttelse, vold og misbrug mod mennesker med handicap, jf. handicapkonventionens artikel 16.

Vold har mange ansigter. Det kan være, at man bliver udsat for seksuel berøring mod sit ønske, eller at man bliver spyttet på eller skubbet til. Det kan også have karakter af psykisk vold i form af, at man blive forhindret i at færdes, som man ønsker, eller at man bliver udnyttet økonomisk. Mennesker med handicap kan være særligt udsat for vold. For eksempel har mennesker med kognitive handicap og mennesker, der er afhængige af pleje eller støtte fra omgivelserne, langt højere risiko for at blive udsat for seksuel vold og økonomisk udnyttelse.⁵

Mens andelen af mennesker med handicap, der rapporterer at have oplevet en eller flere former for vold (fysisk, psykisk, seksuel eller økonomisk)⁶, er uændret i perioden 2012-2020 (cirka 27%), så er der sket et generelt fald for den øvrige befolkning af mennesker uden handicap. Her er andelen faldet fra 20% til 17%. I 2020 blev der tilføjet et spørgsmål om psykisk vold, der ikke var til stede i 2016, alligevel ses et fald og ikke en stigning i andelen, der svarer ja til at have oplevet vold.

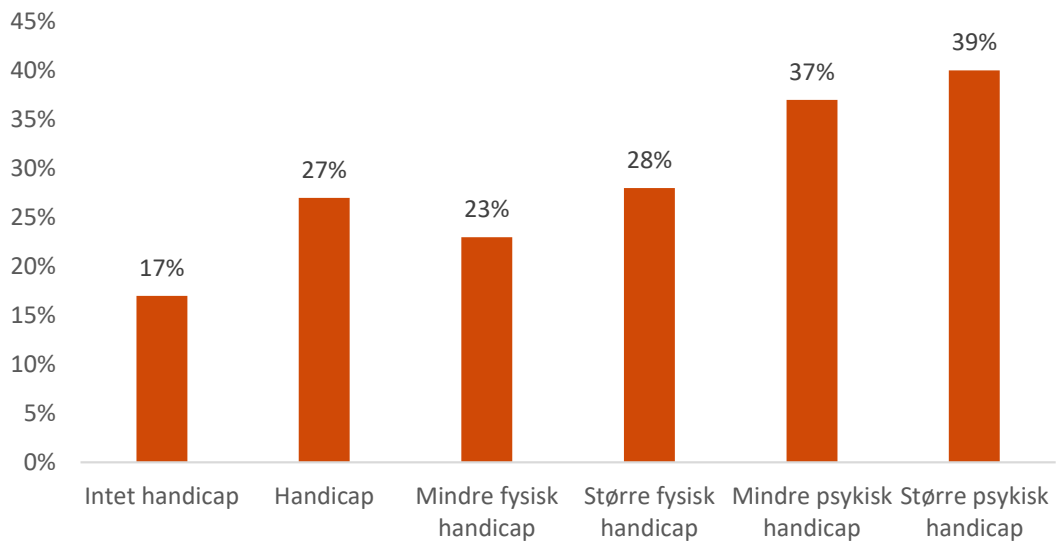
FIGUR 1: ANDEL, DER SVARER AT HAVE VÆRET UDSAT FOR FYSISK, PSYKISK, ØKONOMISK ELLER SEKSUEL VOLD I DET SENESTE ÅR I HENHOLDSVIS 2012, 2016 OG 2020

Note: Baseret på tal fra handicapbarometer.dk og SHILD (VIVE 2020).

Værst ser det ud for personer med større psykiske handicap, hvor hele 39% i 2020 rapporterer, at de har været udsat for vold inden for det seneste år.

FIGUR 2: ANDEL, DER SVARER AT HAVE VÆRET UDSAT FOR FYSISK, PSYKISK, ØKONOMISK ELLER SEKSUEL VOLD I DET SENESTE ÅR I 2020

Note: Baseret på tal fra handicapbarometer.dk og SHILD (VIVE 2020).

På trods af at mennesker med handicap er overrepræsenteret som ofre, er der meget begrænset viden om deres møde med straffesystemet som ofre i en straffesag. Derfor har Institut for Menneskerettigheder i samarbejde med VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd og med støtte fra Offerfonden undersøgt mennesker med handicaps møde med straffesystemet, når de bliver ofre i en straffesag.

FORSKNINGSPROJEKT: MENNESKER MED HANDICAP LADES I STIKKEN I STRAFFESYSTEMET

I 2020 undersøgte Institut for Menneskerettigheder mødet med straffesystemet for ofre med psykiske og kognitive handicap i et større forskningsprojekt støttet af Offerfonden. Konklusionen var, at samtidig med at ofre med psykiske og kognitive handicap er stærkt overrepræsenteret blandt ofre, der har anmeldt en volds- eller seksualforbrydelse, så lades de alt for ofte i stikken i mødet med straffesystemet. Særligt står ofrene alene med forsøget på at opnå erstatning eller godtgørelse.

Instituttet anbefaler på baggrund af projektet, at der bliver indført målrettet støtte og vejledning samt forståelig kommunikation fra myndigheder til ofre, der anmelder en forbrydelse. Instituttet peger også på behovet for, at der bliver foretaget øgede tilpasninger i afhøringsituationer, og at det gøres lettere for ofre med psykiske og kognitive handicap at opnå erstatning og godtgørelse.

Der er dog også sket fremskridt i forhold til at beskytte mennesker med handicap mod vold. I 2021 blev straffeloven ændret, således at forbrydelser, der er begået med baggrund i ofrets handicap, skal anses for at være en hadforbrydelse. Det betyder, at det er en strafskærpende omstændighed, hvis motivet for forbrydelsen helt eller delvist skyldes ofrets handicap. Regeringen har også fremsat lovforslag om, at handicap skrives ind i § 225b om hadefuld tale,⁷ så det bliver strafbart offentligt at fremsætte en udtalelse, der truer, forhåner eller nedværdiger en gruppe af personer på grund af deres handicap.

Det er et vigtigt signal at sende og udgør et vigtigt skridt i retningen af at sikre ligebehandling for mennesker med handicap. Institut for Menneskerettigheder bakker op om dette.

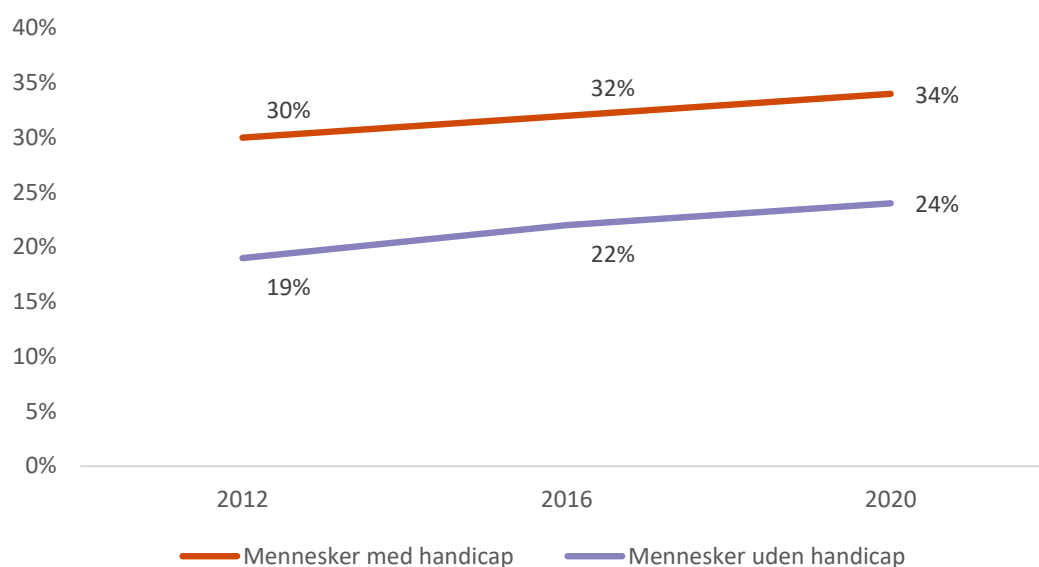
4 DISKRIMINATION OG HANDICAP

I 2018 trådte en ny lov i kraft, der forbyder diskrimination på grund af handicap uden for arbejdsmarkedet. Det er et stort fremskridt for ligebehandlingen for mennesker med handicap i Danmark.

Den nye lov beskytter mennesker med handicap mod diskrimination i mødet med for eksempel erhvervsdrivende, uddannelsessteder og offentlige myndigheder. Beskyttelsen indebærer blandt andet, at man kan klage til Ligebehandlingsnævnet, hvis man oplever diskrimination på grund af handicap.

I figur 3 vises andelen af respondenter i handicapbarometeret, der oplever at blive forskelsbehandlet på grund af deres alder, køn, etnicitet, handicap, længerevarende helbredsproblem, psykiske lidelse, religion, seksuelle orientering, udseende, højde, vægt eller samlevers/børns/forældres handicap.⁸ Figuren viser, at andelen, der oplever diskrimination, er steget for både mennesker med og uden handicap.

FIGUR 3: ANDEL, DER SVARER JA TIL, AT DE FØLER SIG FORSKELSBEHANDLET PÅ GRUND AF ÉN ELLER FLERE AF DE NÆVNTE FAKTORER

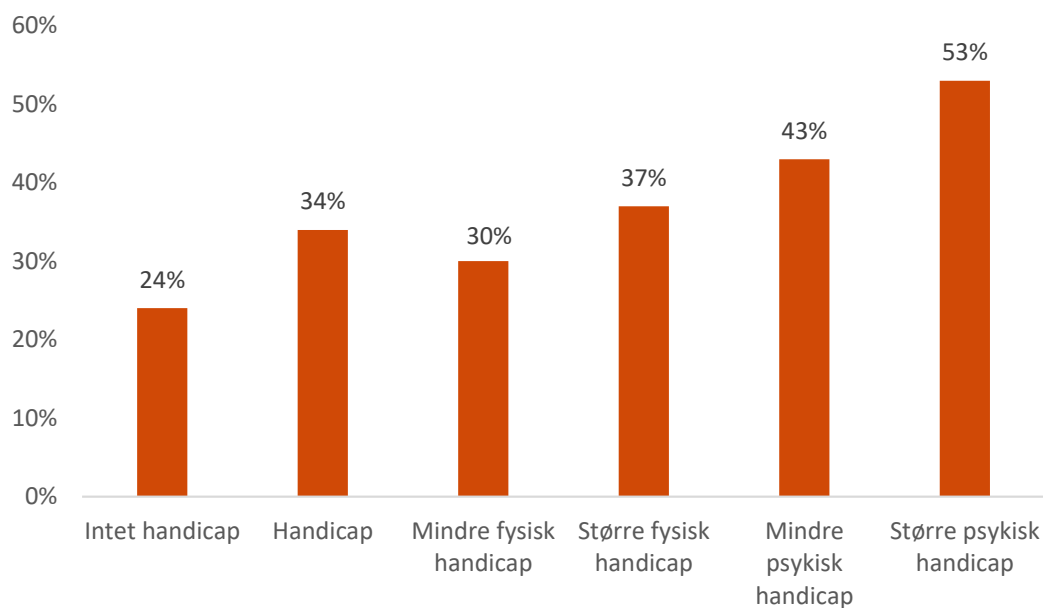
Note: Baseret på tal fra handicapbarometer.dk og SHILD (VIVE 2020).

Figuren viser ikke alene diskrimination på grund af handicap, men også en række andre faktorer, som nævnt tidligere. Det er gjort, da vi ved, at mennesker med handicap ikke kun har højere risiko for at opleve diskrimination på grund af deres handicap, men også har højere risiko for at opleve diskrimination på grund af andre faktorer, eksempelvis køn eller alder.

Det er uvist, om udviklingen afspejler, at danskerne er blevet mere bevidste om, hvad diskrimination indebærer, eller en reel øget oplevelse af diskrimination. Der kan også være tale om begge dele.

Det er dog sigende, hvor stor sammenhæng der er mellem det at have et handicap og det at have oplevet diskrimination. Figur 4 nedenfor viser, at særligt mennesker med større psykiske handicap oplever diskrimination. Her har hver anden oplevet at blive forskelsbehandlet.

FIGUR 4: ANDEL, DER SVARER JA TIL, AT DE FØLER SIG FORSKELSBEHANDLET PÅ GRUND AF ÉN ELLER FLERE AF DE NÆVNTE FAKTORER

Note: Baseret på tal fra handicapbarometer.dk og SHILD (VIVE 2020).

DISKRIMINATION OG FORSIKRINGER

Siden vedtagelsen af handicapdiskriminationsloven i sommeren 2018 har Institut for Menneskerettigheder blandt andet sat fokus på diskrimination på grund af handicap på forsikringsområdet.

I foråret 2019 indledte instituttet en dialog med forsikringsselskabet Sygeforsikringen "danmark" om, hvorvidt sygeforsikringens regler for optagelse af medlemmer var i strid med forbuddet mod diskrimination på grund af handicap. Sygeforsikringen "danmark"s hjemmeside efterlod det indtryk, at ansøgere ikke kunne blive optaget som medlem, hvis de havde et handicap ("legemssvaghed").

Institut for Menneskerettigheder fandt imidlertid, at forbuddet mod diskrimination på grund af handicap indebærer, at et forsikringsselskab ikke lovligt kan lægge vægt på eksistensen af et handicap, medmindre det er relevant og rimeligt i den konkrete situation. Der vil altid skulle foretages en konkret og individuel vurdering.

Som følge af dialogen med Institut for Menneskerettigheder valgte Sygeforsikringen "danmark" at ændre sine forsikringsbetingelser og de oplysninger, som foreningen giver til potentielt nye medlemmer på sin hjemmeside, i brochurer med videre, således at oplysningerne afspejler foreningens praksis.

Det fremgår nu af de reviderede forsikringsbetingelser, at mennesker med handicap kan blive medlem, hvis handicappet "ikke medfører en forøget risiko for "danmark"". Desuden er det præciseret, at det også er muligt at blive medlem på baggrund af en konkret lægelig vurdering.

RÅDGIVNING TIL OFRE FOR DISKRIMINATION

Institut for Menneskerettigheder rådgiver og yder bistand til borgere, der føler sig udsat for diskrimination på grund af handicap, race, etnicitet, religion og tro, køn, seksuel orientering, alder med videre. Instituttet kan blandt andet bistå med at indbringe en sag for Ligebehandlingsnævnet.

For så vidt angår oplevelser af diskrimination på grund af handicap, har instituttet blandt andet ydet rådgivning i sager om adgang til kollektiv transport, sundhedsydelser, forsikring, vilkårene under videreuddannelse og tilpasninger på arbejdspladsen.

Instituttets ligebehandlingsrådgivning kan kontaktes på telefon 3269 8666 mandag, tirsdag, onsdag og torsdag kl. 12.00-15.00.

5 TVANG I PSYKIATRIEN

Hvert år udsættes cirka 6.000 patienter for tvang, i forbindelse med at de er indlagt på en psykiatrisk afdeling. Det svarer til cirka hver fjerde indlagte i psykiatrien. Det er på trods af, at behandling i psykiatrien som udgangspunkt forudsætter patientens samtykke, og at tvang kun må benyttes som en sidste udvej. Når en patient udsættes for tvang, skal sundhedspersonalet benytte den mindst indgribende form for tvang, og anvendelse af tvang skal stå i et rimeligt forhold til det, som man forsøger at opnå med tvangen.⁹ Tvang består for eksempel i bæltefiksering, tvangsindlæggelse, tvangsfiksering eller tvangsmedicinering.

Der har i de seneste fem til 10 år været en målsætning for regionerne om at nedbringe tvang i psykiatrien, og i perioden 2014-2020 har der i finansloven været afsat penge til dette. Målet har været at nedbringe brugen af bæltefiksering med 50%, ligesom det samlede omfang af tvang også skulle nedbringes.¹⁰

Alligevel er det samlede omfang af tvang – stik imod målsætningen – steget over de seneste 10 år. Der ses dog et fald i brugen af længerevarende bæltefiksering, om end faldet ikke opfylder den aftalte målsætning.

TABEL 2: ANTAL PERSONER BERØRT AF TVANG I PSYKIATRIEN (BØRN OG VOKSNE)

	2011-2013	2016	2020
Antal personer berørt af én eller flere former for tvang	5876	6137	6198
Andel personer berørt af én eller flere former for tvang i forhold til antal indlagte i psykiatrien	22%	24%	23%
Det totale antal bæltefikseringer over 48 timer	778	522	432
Antal personer, der tvangsmedicineres*	667	764	781

Note: *Omfatter ikke akutberoligende. Baseret på tal fra handicapbarometer.dk og Sundhedsstyrelsen (2021).¹¹

TVANG I PSYKIATRIEN – ETNISKE MINORITETER

I 2020 undersøgte Institut for Menneskerettigheder ligebehandling af etniske minoriteter i psykiatrien.¹² På baggrund af data for indlagte psykiatriske patienter og brug af tvang viste en analyse, at patienter af ikke-vestlig oprindelse har omkring 40% øget risiko for at blive udsat for tvang sammenlignet med patienter af dansk oprindelse. Tendensen var at finde i hele perioden 2005-2018, som data baserede sig på.

I forlængelse af førnævnte resultater og interviews med sygeplejersker og afdelingsledere anbefaler Institut for Menneskerettigheder, at Sundhedsministeriet sikrer, at tvang over for etniske minoriteter nedbringes, at datagrundlaget styrkes, og at regionerne får bedre adgang til kvalificerede tolke.

Regeringen har i efteråret 2021 fremsat et lovforslag om ændring af psykiatriloven. Lovændringen har blandt andet til formål at nedbringe anvendelsen af tvang i psykiatrien. Det skal til dels ske ved at indføre faste tidsintervaller på henholdsvis fire og 10 timer for, hvor lang tid der maksimalt må gå mellem de tre lægelige tilsyn i døgnet, man som bæltefikseret patient har ret til.

Institut for Menneskerettigheder har i sit høringssvar om lovændringen vurderet,¹³ at det er et positivt initiativ, men at de foreslåede tiltag ikke er tilstrækkelige til at sikre mod brud på grundlæggende rettigheder. Tidsintervallerne kan ikke i sig selv forhindre, at en bæltefiksering varer længere end nødvendigt.

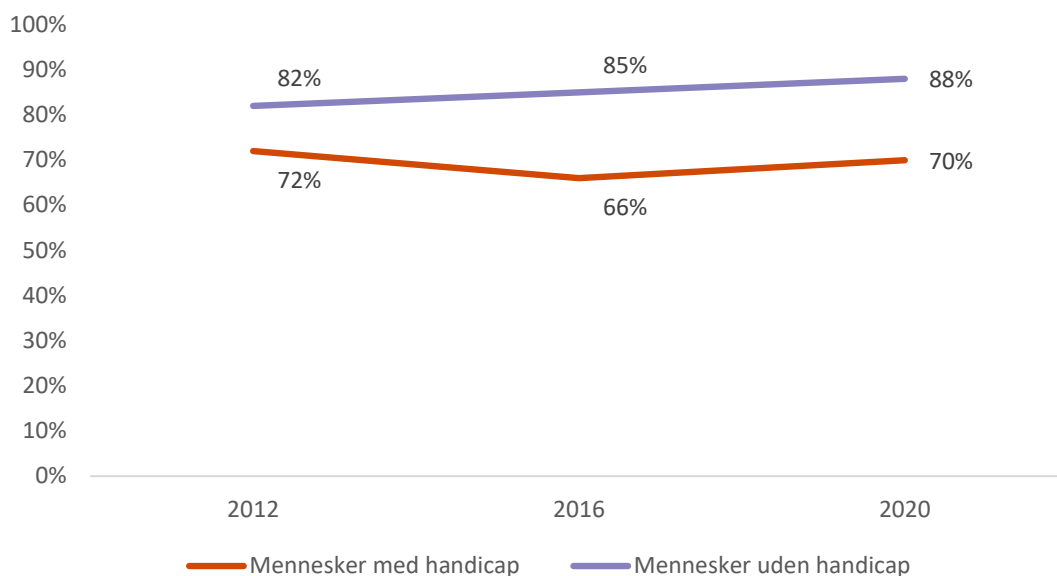
På baggrund af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis samt gentagen kritik fra internationale menneskerettighedskomitéer er det instituttets vurdering, at det er nødvendigt helt at afskaffe anvendelsen af længerevarende tvangsfiksering på over 48 timer.

6 LANGT FLERE UNGE MED HANDICAP FÅR IKKE EN UDDANNELSE

Det har længe været et mål for skiftende regeringer, at færre unge skal stå uden uddannelse og arbejde. Står man uden for uddannelsessystemet, har man langt højere risiko for også at stå uden for arbejdsmarkedet og dermed være afhængig af midlertidige ydelser.

Mens unge uden handicap i perioden 2012-2020 i stigende grad fuldfører en uddannelse – andelen med en erhvervskompetencegivende uddannelse stiger fra 82% til 88% – står udviklingen stille for mennesker med handicap. Den øgede forskel mellem unge med og uden handicap, som ses i 2016, fortsætter ind i 2020. Tallene er baseret på respondenter i handicapbarometeret og deres højeste fuldførte registrerede uddannelse i uddannelsesregistrene.

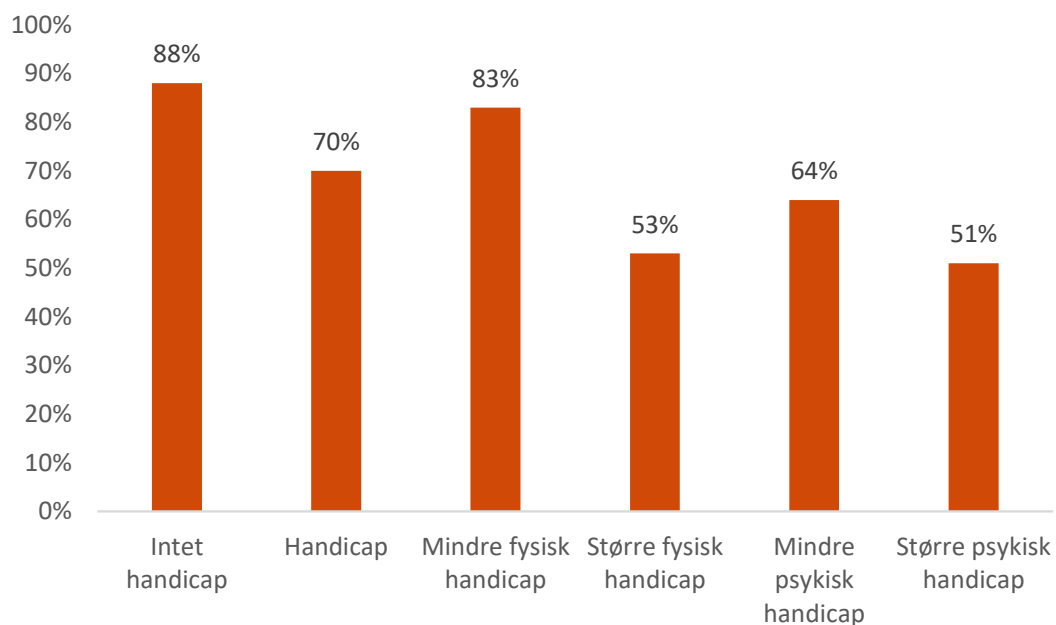
FIGUR 5: ANDEL AF 20-30-ÅRIGE, DER HAR EN ERHVERVSKOMPETENCEGIVENDE UDDANNELSE (ERHVERVSUDDANNELSE, KORT, MELLEMLANG ELLER LANG VIDEREGÅENDE UDDANNELSE)

Note: Baseret på tal fra handicapbarometer.dk og SHILD (VIVE 2020).

Mens næsten 90% af de 20-30-årige uden handicap i 2020 har en erhvervskompetencegivende uddannelse, er det blandt unge i samme aldersgruppe med handicap betydeligt færre, nemlig 70%. For personer med større fysiske eller psykiske handicap er det blot cirka 50%, der har en erhvervskompetencegivende uddannelse i alderen 20-30 år.

FIGUR 6: ANDEL AF RESPONDENTER, DER HAR EN ERHVERVSKOMPETENCEGIVENDE UDDANNELSE BASERET PÅ UDDANNELSESREGISTRENE I 2020

Note: Baseret på tal fra handicapbarometer.dk, Danmarks Statistik og SHILD (VIVE 2020). Erhvervskompetencegivende uddannelse dækker over erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse.

Mens andelen af unge med handicap der får en erhvervskompetencegivende uddannelse ikke stiger, så sker der en stigning i andelen af unge med handicap, der får en videregående uddannelse fra 2012 til 2020 (32% til 40%) (Handicapbarometer.dk). Det tyder altså på, at der er særlige udfordringer, når unge med handicap vil tage en erhvervsuddannelse.

MANGLEDE FLEKSIBILITET OG STØTTE SPÆNDER BEN FOR UNGE MED HANDICAP PÅ ERHVERVSUDDANNELSER

Det er et klart politisk mål, at flere unge skal tage og fuldføre en erhvervsuddannelse. Fuldføres en erhvervsuddannelse, er beskæftigelseschancen stor. Derfor undersøgte Institut for Menneskerettigheder i 2020 ligebehandlingen af elever med handicap på erhvervsskoler. Baseret på data for alle elever, der startede på en erhvervsuddannelse i 2012-2013, viser undersøgelsen, at mens hele 51% af elever med handicap frafalder uddannelsen inden for fire år, er det betydeligt færre blandt elever uden handicap (37%). Elever med handicap har også langt højere risiko for alene at komme i skolepraktik og dermed gå glip af vigtig erfaring fra virksomheder. Af de elever, der frafaldt uddannelsen, endte cirka hver tredje elev med handicap på uddannelseshjælp eller kontanthjælp.

Institut for Menneskerettigheder anbefalede på baggrund af analysen, at Undervisningsministeriet sikrer, at elever med handicap kan tage både skole- og praktikforløb på nedsat tid, samt at erhvervsskolerne styrker vejledningen om muligheder for støtte og rimelig tilpasning i forbindelse med praktikforløb.

I maj 2021 indgik et flertal i Folketinget en aftale om blandt andet at øge fleksibiliteten på grundforløbet og styrke rådgivningsindsatsen for elever med handicap.¹⁴

7 KONKLUSION

Handicapbarometeret er udviklet med det formål at overvåge levevilkår for mennesker med handicap og gennemførelsen af FN's Handicapkonvention i Danmark. Et solidt datagrundlag og formidling er afgørende for at kunne pege på områder, hvor der særligt er behov for forandring.

Handicapbarometeret bygger på en af de i Danmark eneste større befolkningsundersøgelser, der sætter fokus på bredere levevilkår og samfundsdeltagelse for mennesker med handicap. Sådanne befolkningsundersøgelser er afgørende for, at Danmark kan leve op til forpligtelsen i handicapkonventionen om "at indsamle passende oplysninger, herunder statistiske og forskningsmæssige data, så de kan formulere og gennemføre politikker, som udmønter denne konvention i praksis" (handicapkonventionen, artikel 31).

I dette notat ser vi på udviklingen i handicapbarometeret fra 2012 til 2020. Resultaterne er desværre nedslående. På alle 10 indikatorer er der ringere levevilkår for mennesker med handicap. Og udviklingen er enten gået i stå eller i tilbagegang. Fire af indikatorerne viser ingen udvikling, tre viser tilbagegang, og én viser fremgang for mennesker med handicaps levevilkår. Fremgangen ses alene for beskæftigelse, som i den otteårige periode generelt er øget for hele befolkningen.

Vi har sat fokus på fire områder, der er af stor betydning for mennesker med handicap, og hvor udviklingen enten er på tilbagegang eller står stille. Det drejer sig om: vold, diskrimination, tvang i psykiatrien og uddannelse. Tallene viser stor ulighed mellem mennesker med og uden handicap, særligt når det kommer til levevilkår for mennesker med større fysiske eller psykiske handicap. Mennesker med handicap har langt højere risiko for at blive udsat for vold eller diskrimination. Stadig flere mennesker bliver udsat for tvang i psykiatrien – trods mål om nedbringelse af tvang. Udviklingen er gået i stå, når det kommer til at sikre flere unge med handicap fuldfører en erhvervskompetencegivende uddannelse.

På baggrund af udviklingen i handicapbarometeret og dette notats overblik og med henblik på at fremme ligebehandlingen for mennesker med handicap anbefaler Institut for Menneskerettigheder:

- At regeringen tager initiativ til at udvikle en national handicappolitik med en tværgående handlingsplan for handicapområdet baseret på statistisk viden om vilkårene for både børn og voksne med handicap og med målbare målsætninger.

SLUTNOTER

- 1 Man kan læse mere om datagrundlag, metode og resultaterne i VIVE's rapporter: Anna Amilon, Stine Vernstrøm Østergaard og Rikke Fuglsang (2021). Mennesker med handicap. Hverdagsliv og levevilkår 2020. København: VIVE.
Anna Amilon, Lena Bech Bojsen, Stine Vernstrøm Østergaard og Anna Høegh Rasmussen (2017). Personer med handicap. Hverdagsliv og levevilkår 2016. København: VIVE.
Malene Damgaard, Tinne Steffensen og Steen Bengtsson. Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse. En analyse af sammenhængen mellem hverdagsliv, samliv, udsathed og type og grad af funktionsnedsættelse. København: SFI.
- 2 Den præcise formulering, der ligger til grund for fysisk handicap, lyder: "Har du et længerevarende helbredsproblem eller handicap?" Hvis man svarer ja til dette spørgsmål, får man det opfølgende spørgsmål: "Er det et mindre eller større helbredsproblem?" Den præcise formulering, der ligger til grund for psykisk handicap, lyder: "Har du en psykisk lidelse?" Hvis man svarer ja til dette spørgsmål, får man det opfølgende spørgsmål: "Er det en mindre eller større psykisk lidelse?"
- 3 Anna Amilon, Stine Vernstrøm Østergaard og Rikke Fuglsang (2021). Mennesker med handicap. Hverdagsliv og levevilkår 2020, tabel 3.6, side 27. København: VIVE.
- 4 Ibid., tabel 3.7, side 28.
- 5 Institut for Menneskerettigheder (2020). Voldsofre med psykiske og kognitive handicap. En undersøgelse af barriere i straffesager. Se afsnit om "Risikofaktorer", s. 27ff. Tilgængelig via: https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Hovedrapport_WEB_Voldsofre%20med%20handicap_tilg%C3%A6ngelig.pdf
- 6 Tallene inkluderer respondenter, der har svaret ja til at have oplevet: Grov fysisk vold (voldstrusler, spark, slag), fysisk vold (rusk, skub, riven i håret), psykisk vold (nedværdigelse, ydmygelse, latterliggørelse, forbud mod at se familie/venner eller forlade hjemmet), økonomisk vold (forhindret adgang til penge/bankkonto/kreditkort eller presset til at betale eller kautionere) eller seksuel vold (presset/tvunget til kys og kram, berøring, samleje eller anden kønslig omgang).
- 7 Justitsministeriet. Regeringen og støttepartier vil ændre straffelovens bestemmelse om hadforbrydelser. Tilgængelig via: <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/regeringen-og-stoettepartier-vil-aendre-straffelovens-bestemmelse-om-hadforbrydelser/>
- 8 Spørgsmålsformuleringen lyder: "Føler du, at du bliver forskelsbehandlet pga. ... (de forskellige kategorier)?"
- 9 Psykiatriloven, LBK nr. 936 af 02/09/2019. Se særligt § 4. Tilgængelig via: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/936>

- 10 Danske Regioner. Tilgængelig via: <https://www.regioner.dk/media/4910/partnerskabsaftale-region-syddanmark.pdf>
- 11 Sundhedsstyrelsen (2021). Monitorering af tvang i psykiatrien. Opgørelse for perioden 1. januar-31. december 2020. Tilgængelig via: https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2021/Psykiatri/Sundhedsstyrelsens-monitorering-af-tvang_aarsopgoerelse-2020.ashx?la=da&hash=9E62944AB16766539D1A0D483EB2945A9E3816D4
- 12 Institut for Menneskerettigheder (2020). Etnicitet og tvang i psykiatrien. Øget brug af tvang overfor etniske minoriteter. Tilgængelig via: https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Tvang%20i%20psykiatrien_WEB_tilg%C3%A6ngelig.pdf
- 13 Institut for Menneskerettigheder (2021). Høringssvar. Tilgængelig via: <https://menneskeret.dk/hoeringssvar/husordener-paa-psykiatriske-afdelinger-sikkerhedskontroller-retspsykiatrien-saerlige>
- 14 Børne- og Undervisningsministeriet (2021). Ny aftale om indsats for elever og studerende med handicap. Tilgængelig via: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2021/maj/210510-ny-aftale-om-indsats-for-elever-og-studerende-med-handicap>

**INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER**

